

AYDIN, BİLİM İNSANI, EĞİTMEN, ARKEOLOG

HALET ÇAMBEL

MEHMET ÖZDOĞAN

1916 yılında Berlin’de doğan Halet Çambel’i 12 Ocak 2014 tarihinde, 98 yaşındayken kaybettik. Prof. Dr. Halet Çambel özgün kimliği ve çağının ötesinde bakış açısıyla, birbirinden farklı alanlarda öne çıkmıştır. Yüzyıllık yaşamını kelimenin tam anlamıyla dolu dolu yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaşlaşma sürecinde birden fazla alanda yapı taşlarından biri olmuştur.

Halet Çambel akademik dünyanın farklı alanlarında yaratıcı öngörüsü, uygulamadaki başarıları ile öne çıkmıştır; arkeolog, korumacı, çevreci, eğitmen, dilbilimci, mimar, planlamacı, etnograf, düşünür gibi farklı bilimsel kimlikler ile tanınır. Türkiye’nin akademik ortamında uluslararası açılımların simgesi olarak ünlenmiştir. Başka bir açıdan bakıldığında ise Çambel sporcu, köycülük önderi, köy

öğretmenidir. Karatepe Dağları’nın "Halet Bacısı"sıdır. Bizlerin de Halet Hocamızdı. Bu nedenle Halet Çambel’i Karatepe Aslantaş’ın hafiri, bir arkeolog olarak tanımlamak, O’nun bu uzun ve renkli yaşantısını sığdırtmak olacaktır. Çambel her şeyin ötesinde Cumhuriyet’in ilkelere, çağdaşlaşmaya yürekten inanmış bir aydıdı, tüm yaşamını da bu ilkelere göre düzenlemişti. "İş"i gö-

rev olarak bilmiş, bu nedenle yaptıkları ve başardıkları ile hiçbir zaman övünmemişti. Yeni kurulan dünya ile bütünleşmeye ve çağı yakalamaya çalışan Cumhuriyet’e katkıda bulunmayı, zaten yapması gereken bir görev olarak gördüğünden Çambel bunları hiçbir zaman dile getirmemiştir. Her türlü zorluğa karşı durmayı, bürokratik engelleri aşmayı ve yapılmasının gerekli olduğuna inan-

Halet Çambel eşi Nail Çakırhan ile birlikte.

Karatepe Aslantaş Kuzey Kapı kazı sırasındaki durumu.

Karatepe Aslantaş koruma çatısı yapım aşamasında.

diği şeyleri yapmayı sıradan bir işmiş gibi sürdürmüştür. Bu nedenle yaklaşık 50 yıl boyunca öğrencisi olmakla övündüğüm Halet Çambel'i, öğrencilik yıllarımızda herhangi bir üniversite hocası olarak görmüştük. Yaptığı işlerin ne denli önemli ve büyük olduğu, zaman geçtikçe ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllarda çalışmalarına esas aldığı ilkeler, ancak 1980'lerden sonra, önce dünyada daha sonra da ülkemizde kabul görmüş ve esas olarak alınmıştır.

Ne var ki Çambel hiçbir zaman ilkelelerini sloganlaştırmamış, süslü ve güzel terimlerle değil, herkesin anlayacağı sıradanmış gibi gelen söylemlerle hayata geçirmiştir. Bunların arasında kültür varlıklarının "yerinde, doğal çevre ortamı ile birlikte korunması", "kültürel peyzaj", "kültür varlıklarının

orta ve uzun erimli bölge planlaması ile bütünleşmesi", "kültür varlıklarının, çevresinde yaşayanlara karşın değil, onlarla birlikte yaşayanlar ile korunması", "kültür varlıklarının yalnızca seyirlik olmaması, toplumun sosyal ve ekonomik zenginliğine katkıda bulunması", "sürdürülebilirlik", "farkındalık yaratmak", "restorasyonu gösterişe dayalı bir sahtecilik olarak değil 1964 Venedik Tüzüğü'nde tanımlanan anastylosis düzeyinde tutması" ve bilimsel yayında "acelecilik değil, titizlik ve doğruluk" gibi birçok ilki örnek olarak sayabiliriz.

Halet Çambel'in ailesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun önde gelen aydın bir ailesidir; dedesi, müderrislik, sadrazamlık ve en sonunda Berlin Büyükelçiliği yapmış İbrahim Hakkı Paşa; babası Türk Tarih Kurumu'nun

kurucularından ve uzun süre de başkanlığını yapmış olan Hasan Cemil Bey'dir. Önce Almanya'da daha sonra İstanbul Amerikan Kız Koleji'nde ve Fransa Sorbonne Üniversitesi'nde okumuş; birçok Batı diline anadili kadar hâkim olmanın ötesinde Ön Asya'nın ölü dillerinde de uzmanlaşmış, dönemin önde gelen düşünürleri, bilim insanları ile yakın ilişki içinde yetişmiştir. Bu farklı ve seçkin aile ortamına karşın Çambel, 1939 yılından itibaren yaşamının büyük bir kısmını arazide, dağlarda, köylerde en güç koşullar altında hiç şikâyet etmeden kendi seçtiği yaşam şekline gönülden bağlanarak sürdürmüştür. Kendisine sıradan gelmesine karşın efsaneleşmiş alan çalışmaları vardır. II. Dünya Savaşı'ndan önce Afyon'un Frig Yaylası'nda Emilie Haspels ile başlayan ve savaşın başlamasıyla yarım kalan çalışmayı tek başına sürdürmüş, iki kez paraşütle indirilmiş Alman casusu kuşkusıyla tevkif edilerek yakalanmış ancak yine de geri dönerek çalışmalarını sürdürmüş, Karatepe Dağları'nda eşkiyaların kol gezdiği dönemde tek başına atla gezmiş, konaklamış ve bölgede "Halet Bacı" adı günümüze kadar yaşayan bir efsane hâline gelmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde 14 Ocak 2014 tarihinde yapılan cenaze törenindeki konuşmalarda Halet Hocamızı en iyi tanımlayan konuşma "O sizler için bilim insanıydı, arkeologdu, eğitmeni ancak O bizim Karatepelilerin, Toroslar'ın Anasıydı" sözü olmuştur.

Halet Çambel'in meslek yaşamının ilk yılları, yukarıda sözünü ettiğimiz Frig Yaylası'nın yanı sıra Orta Anadolu'da Kırşehir Has Höyük'te 1943 yılında başlamıştır. İç Anadolu Yaylası'nın enginliği Çambel'i çok etkilemiştir. Sık sık "Orta Anadolu bozkırlarında güneşin batışı ve gece karanlığının bastırması bir başka olur" sözünü yinelerdi. 1946 yılından sonra Çukurova, Çambel'in yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuş, o zamanlar Adana'ya bağlı Kadırlı ilçesi Karatepe ve Kızıusuf köyleri onun kendini özdeşleştirdiği mekânlar hâline gelmişti. İlk olarak Theodor Bossert ve Bahadır Alkım ile çalışmaya başladığı Karatepe-Aslantaş, Ceyhan

Irmağ'ının Andırın Ovası'ndan sonra girdiği sarp, dağlık ve ormanlık bir bölgeydi. Yol yoktu, devletin olanakları henüz buraya ulaşmamış, ormancılıkla geçinen birkaç fakir köy, dağı mekân tutan eşkıyalar, yılda iki kez geçen Türkmen aşiretlerinden başka kimsenin uğramadığı bir yerdi. Çambel kültür savaşını burada verdi. Bossert başkanlığında yapılan birkaç kazı mevsimi, ortaya beklenmedik önemde eserler ve daha sonra Hitit resim yazısının çözülmesini sağlayacak çift dilli yazıtlar vermişti. Bunlar çok prestijli bir yayın için yeter de artardı. Kazı ekibi de çalışmayı burada bitirme kararı aldı. Bu karar Çambel'i çok sarsmıştı. Her şeye ve herkese karşı çalışmaları sürdürme kararı aldı; uzun soluklu bir çalışmayla daha fazla eser, yazıt, bilgi ortaya çıkabilirdi. Ortaya çıkanların birleştirilerek yerinde kalması gerekirdi, ören yeri engin bir çam ormanının içindeydi ve buranın doğal güzelliği ile korunması gerekirdi. Ören yeri bir açık hava müzesi hâline gelirse fakir Karatepe köylülerinin gelişimini sağlayabilirdi. Bütün bunlar da Karatepelilerin, alanın taşıdığı önemi kavrayarak benimsemesi ile gerçekleşecekti. Bunun yapılabilirliğine Halet Çambel ile o yıllarda işsiz ve sol kimliği nedeniyle tümüyle dışlanmış olan eşi Nail Çakırhan'dan başka inanan da yoktu. Türkiye'nin ilk koruma çatısını ve Türkiye'de ilk çıplak beton uygulamasını Çakırhan ile birlikte yaptılar. İnşaatı kitap okuyarak öğrendiler, dereden çektikleri suyla hayvan sırtında taşıdıkları çimento ile bu inşaatı gerçekleştirdiler. On yıl boyunca Ceyhan Nehri'nin yatağında kilometrelerce uzaktan taşınmış

kabartma yazı parçacıklarını toplayıp, yıllar süren bir sabırla bunları birleştirerek Karatepe'deki eserlerin sayısını iki katına çıkardılar. Çevreyi korumak için Türkiye'nin ilk milli park uygulamasını gerçekleştirdiler. Ormanın zarar görmemesi için köylüyü ikna ederek keçiyi koyun ile takas ettiler, koyuna nasıl bakılacağını, nasıl yavrolatacağını sabırla öğrettiler. Okulu olmayan köylere bizzat çalışarak okul yaptılar, öğretmen olmadığı için kendileri ve arkadaşları öğrencilere ders verdi. Köylünün iş sahibi olması için marangozluk, demircilik gibi kurslar açtılar, eğitici usta getirdiler. Çevrenin tüm sağlık sorunlarını üstlendiler, gelişim sürecinde yerel kültürün bozulmaması için el sanatlarını belgelediler, desteklediler ve yeniden kökboyayı köylüye "keşfettirerek" Karatepe kilimini bir dünya markası hâline getirdiler. 1960'lı yıllara gelindiğinde Karatepe Türkiye'nin ilk açık hava müzesi, ilk milli parkı, ilk ayrıntılı etnografik belgeleme çalışması ile ünlendi, başka yerlere örnek oldu ve daha da önemlisi özelliğini yitirmeden günümüze kadar süregeldi.

Çukurova 1950'lerde hâlâ bakir bir alandı. Orman Akdeniz kıyısına kadar inmekteydi. Her yerde Yörük çadırlarına rastlanmakta ve geçmiş dönemin yapı kalıntıları ayakta durmaktaydı. 1960'lı yılların başında yeni kurulan Devlet Planlama Teşkilatı Çukurova'nın sanayi, tarım ve turizme açılma kararını almıştı. Çambel çağın gereği olan bu gelişim sürecinin kültür varlıklarına rağmen değil, kültür varlıkları ile bütünleşerek gelişimi için devreye girdi, Çuku-

rova Bölge Planlama Teşkilatı'nı ikna ederek Silifke'den Payas'a kadar olan kıyı bandının kültür envanterini çıkarma, belgeleme ve kalkınma planına altlık olacak şekilde projelendirilmesi işini üstlendi. 1967 yılının sonunda tüm kıyı bandı taranmış, bütün ören yerleri fotoğraflanmış, plana işlenmiş ve plancılarla birlikte çalışılarak yol ve turizm tesislerinin planlaması, kültür varlıklarına zarar vermemek kaydıyla hazır bir proje hâline gelmişti. Benzer bir çalışma hızla gelişmekte olan Adana kenti için de gerçekleştirildi. Adana kentinin tarihi çekirdeğini oluşturan Tepebağ Mahallesi tümüyle taranarak belgelendi, tarihi yapılar, evler ve arkeolojik dolgu kent gelişim planına işlendi. Ne var ki ülkemizin bu ilk kültürel miras projesi sona erdi-

Bugün Mersin kent alanı içinde neredeyse kaybolmuş durumdaki Soloî Höyüğü'nün 1966 yılında Çambel'in Çukurova Bölge Planlama Projesi için yaptığı çalışması sırasındaki durumu.

Adana Tepebağ Mahallesi'ndeki kültür envanteri çalışması sırasında belgelenen yapılardan bazıları.

ğinde Türkiye'nin "planlı kalkınma" dönemi de sona ermiş, "Plan yerine pilav istiyoruz" sloganı öne çıkmıştı. Planlama Teşkilatı ortadan kaldırıldı, Çambel ve ekibinin yaptığı envanter çalışmasının değil uygulanması yayını bile reddedildi. Adana'nın en önemli kültür varlığı olan Tepebağ Höyüğü, "plan uygulamaya geç-

sandı. Bugün eğer Türkiye'de Neolitik Dönem arkeolojisinden söz edebiliyoruz, bu alandaki başarılarla övünebiliyorsak, Çambel'in 1963 yılında Chicago Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün o yıllarda efsaneleşmiş ismi olan Robert J. Braidwood'u Türkiye'ye çekebilmiş olması sayesinde. Braidwood'u Türkiye'ye yalnızca kazı

ti. 1963 yılında Güneydoğu Anadolu Ortak Araştırma Projesi'ni kurdular, Siirt'ten Urfa'ya kadar Türkiye'nin ilk kapsamlı, çok disiplinli yüzey araştırmasını gerçekleştirdiler. 1964 yılında Urfa Biris Mezarlığı, Söğüttaşlı, Çayönü, 1968 yılında da Griki Hacıyan kazılarına başladılar. Braidwood tüm ekibiyle İstanbul Üniversitesi "Prehistorya Kürsüsü'nde" ders ve seminerler yaptı. Çağdaş arkeoloji, arkeolojide kuram, çok disiplinli arkeoloji, jeoarkeoloji, çevresel arkeoloji gibi kavramlar ilk kez akademik yaşamımıza girdi ve Çambel'in akılcı, uzun erimli planlaması ile köklenecek filizlendi. Çambel-Braidwood ortaklığı 2004 yılında Braidwood'un vefatına kadar kesintisiz ve sorunsuz olarak sürdü. Bu birçok bilimsel projede olduğu gibi sıradan bir iş ortaklığı değildi; birlikte çalışma kavramının eşsiz bir örneğiydi. Çalışma için gerekli olan ödeneği kimin bulduğu, kimin hangi olanağı sağladığı, bilimsel sonuçlardan kişisel ün kazanmak için çıkar sağlamak hiçbir zaman ön plana çıkmadı "iş" bilimin bir gereği olarak birlikte yeni kuşakların yetişmesi, çağdaş bilim anlayışının gelişmesi doğrultusunda sürdürüldü. Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Karma Projesi 40 yıl bu ilkeler doğrultusunda devam etti. Bildiğimiz kadarıyla bu proje en uzun soluklu uluslararası proje olarak ün yaptı. Bu projede çok sayıda bilim insanı yetişti ancak bunun da ötesinde yeni bir bakış açısı, yeni yöntemler bilim dünyasına bu proje ile kazandırıldı.

Çambel-Braidwood ikilisi 1967 yılında ODTÜ'nün kurucu rektörü Kemal Kurdaş'ın da desteğini kazanarak Türkiye'nin ilk, dünyanın da öncü kurtarma projelerinden birini başlatmışlardır. O yıllara kadar büyük bayındırlık uygulamalarında zarar görecektir kültür varlıkları dikkate alınmazdı; Seyhan, İrfanlığı gibi dönemin büyük barajları birçok antik kenti hiç belgeleme yapmadan su altında bırakmış ve bundan kimse rahatsız olmamıştı. Keban Barajı, Fırat Nehri üzerinde planlanmış barajlar dizisinin ilk ayağıydı. Her ne kadar Fırat'ın uygarlık tarihinin her aşaması için ne denli önem taşıdığı

Neolitik Dönem arkeolojisinin efsaneleşmiş adları, soldan sağa Linda Braidwood, Bruce Howe, Robert J. Braidwood, Halet Çambel; 1964 yılı Çayönü kazısında.

ODTÜ Keban Projesi'nin başlangıcı, 1968 yılında Ağın'da "ilk kazma" töreni; soldan sağa Ali Yaramancı, Halet Çambel, Ümit Serdaroğlu.

se" endişesiyle bir gece operasyonu ile ortadan yarılarak tahrip edildi. Bugün eğer kıyı şeridi inanılmaz çirkinliklerle dolu, Antik dönemin eşsiz anıtları çirkin beton yapıların arasında kaybolmuş ve Adana kenti tarihi kimliğini yitirmiş ise, bu durum Çambel'in gerçekleştirdiği çalışmanın kısır politik çıkarlar nedeniyle göz ardı edilmesinin sonucudur.

Çambel ulusal değerlere bağlı ancak bilimin evrenselliğine inanan bir in-

yapmak, arkeolojik araştırmaları birlikte sürdürmek için getirmemişti. Braidwood dünya arkeolojisinde bakış açısı ve uygulamaları ile çığır açmış bir yenilikçiydi. Geçmiş dönemleri öğrenmede, anlamada, arkeolojinin yetersiz kaldığını savunmuş, iklimbilim, yerbilim, bitkibilim, hayvanbilim gibi doğa bilimleri ile işbirliği yaparak birlikte çalışmadan tarihsel sürecin anlaşılamayacağını ortaya koymuştu. Çambel Braidwood'u tüm ekibiyle birlikte Türkiye'ye çek-

söylem olarak yaygın da, Fırat'ın Türkiye içerisinde kalan sınırında T. Goell'in Samsat Höyük Sondajı, Kömürhan İzoli Anıtı belgelemesi dışında yapılmış ne bir yüzey araştırması ne de bir arkeolojik çalışma vardı. 1967 yılında Keban Barajı'nın inşaatı başlamış, barajın Tunceli ve Elazığ il sınırları içerisinde çok geniş bir alanı sular altında bırakacağı kesinleşmişti. Nil üzerinde yapılan Assuan Barajı ve Amerika'da Mississippi Nehri üzerindeki Missouri Baraj Gölü alanı kurtarma çalışmalarının tekil örnekleri olarak dünyada söz edilmekteydi. ODTÜ 1967 yılında Keban Barajı'ndan etkilenecek olan Ortaçağ Pertek Anıtları'nda bir çalışma yapmaktaydı. Çambel ve Braidwood Kemal Kurdaş'ın Pertek'e gösterdiği ilgiden yola çıkarak kapsamlı bir proje önerisiyle ODTÜ'ye gittiler. İyi bir organizatör olduğu kadar, mali bir deha ve kültür insanı olan Kemal Kurdaş ile Çambel-Braidwood ikilisinin kaynaşması güç olmadı, birlikte belki de dünyanın ilk çok disiplinli, geniş katımlı kültürel mirası kurtarma projesinin zeminini hazırladılar. Bu projenin arkeoloji bölümü olmayan ODTÜ'ye bağlı olarak yürütmesi konusunda Çambel ısrarcı oldu. Gereğesi arkeoloji bölümü olan bir üniversitenin yönetiminin diğer birimlerin kıskançlığını körükleyeceği, bundan ODTÜ'nün hiçbir bilimsel çıkar sağlamayacağından, kalıcı bir projenin tarafsız zeminini oluşturacağı öngörüsü idi. Çalışma 1967 yılında baraj göl alanının yüzey araştırması ile başladı, beklenmedik çeşitlilik ve zenginlikte kalıntılar ortaya çıktı. Proje uluslararası katılıma

açıldı, çok sayıda kazı ve belgeleme bu proje sayesinde gerçekleşti. Böylelikle kültür tarihi açısından çok büyük bir önemi olmadığı düşünülen Doğu Anadolu Dağlık Bölgesi'nin, uygarlığın en eski döneminden itibaren taşıdığı önem ortaya çıkmış oldu. Keban Projesi, Keban Barajı tamamlandıktan sonra da Karakaya ve Atatürk Baraj alanı içerisinde yine aynı ilkeler doğrultusunda Çambel-Braidwood ve Kurdaş'ın yönetim ve denetiminde sürdürüldü. Projenin yaklaşımı, çalışma ilkeleri, farklı ku-

ile izledik. Ancak yine de Çambel'in bu öngörülü yaklaşımının boşa gitmediğini söylemek doğru değildir, daha sonra Kargamış ve Ilısu Baraj Göl alanlarında kapsamlı bir çalışma yapılabilmişse bu Keban Projesi'nde kazanılan deneyimin sonucudur.

Çambel bir akademisyendi. Akademisyen olmanın gereğinin bilime ve kendine olan saygıyı yitirmemekte olduğuna yürekten inanmıştı. Bilimi, bilimsel çalışma yapmayı kendine ün getirecek bir araç olarak hiçbir za-

Bugün eğer kıyı şeridi inanılmaz çirkinliklerle dolu, Antik dönemin eşsiz anıtları çirkin beton yapıların arasında kaybolmuş ve Adana kenti tarihi kimliğini yitirmiş ise, bu durum Çambel'in gerçekleştirdiği çalışmanın kısır politik çıkarlar nedeniyle göz ardı edilmesinin sonucudur.

rumların katılımına açık yapılması ve sonuçların kısa süre içerisinde yayınlanmasına verdiği önem, dünyada bu tür projeler için bir model olarak kabul edildi. 1980'li yıllardan sonra ODTÜ'nün özelliğini yitirmesi, Kurdaş'ın yönetimden ayrılması ile ODTÜ Keban / Aşağı Fırat Projesi Türkiye'de işlevselliğini yitirdi. Buna karşılık Suriye ve Irak'taki baraj alanlarında taklit edilen bir model hâline geldi. Birecik Barajı ve "Zeugma" olayı ülkemizin bir ayıbı olarak kaldı. Başta Apamea olmak üzere birçok yerden Birecik Barajı'nın suları altında kalırken Tabqa baraj alanında yapılan kurtarma çalışmalarını gıpta

man görmedi. Yeni kuşakların çağdaş bir anlayışa sahip olarak yetişmesine önem verdi, onlara kalıplaşmış bilgileri ezberletmeye çalışmadı. Bilgiyi aktaran dersler vermediği için meslektaşları tarafından çok eleştirildi. Öğrencilerine söylediği şu söz: "Siz okuma yazma biliyorsunuz. Bütün bilgi kitaplarda vardır. Ben size yarın değişecek olan bilgiyi belletmekle yükümlü değilim. Ben size bu bilgiyi nasıl öğreneceğinizi ve nasıl kullanacağınızı öğretirim" Çambel'in eğitim anlayışının en açık tanımıdır. Bu yaklaşımının doğruluğu da "Çambel Okulu'ndan" geçenlerin bilim dünyasında kazanmış olduğu yerdir.

ÖNERİLEN KAYNAKÇA

Anonim 1995

"Prof. Dr. Halet Çambel'in Özgeçmişi" *Halet Çambel İçin Prehistorya Yazıları 1-4*, Graphis Yayınları, İstanbul.

Anonim 2010

"Kültürel Mirasta Halet Çambel Açılımı: Geçmişe Gelecek Yaratmak" *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi 8*: 137-140.

Arsebük, G., M. Mellink ve W. Schirmer (yay.) 1998 *Karatepe'deki Işık Halet Çambel'e Sunulan Yazılar*, Ege Yayınları, İstanbul.

Çambel, H. 2010

"Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi: Çok Yönlü Bir Proje" *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi 8*: 131-136.

Eres, Z. 2010

"Tarihöncesi Kazı Alanlarında Koruma ve Sergileme

Kavramının Gelişimine Kısa Bir Bakış" *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi 8*: 119-130.

Güneş, M.M. (yay.) 2012

Halet Çambel ile Buluşma, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul.

Haspels, E. 2009

Ben Gezginlerin Sonuncusuyum. Midas Kenti Kazıları ve Dağlık Frigya Bölgesi'ndeki Araştırmalar, Dietrich Berndt ve Halet Çambel (der.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Küçük, İ. 2010

Halet Abla Destanı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Özdoğan, M. 2006

"Keban Projesi ve Türkiye'de Kurtarma Kazıları", V. Tolun ve T. Takaoglu (yay.) *Sevim Buluç Anı Kitabı*: 13-19. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Özdoğan, M. 2006

"Halet Çambel Okulu", *Atlas 155*: 114-117.

Özdoğan, M. 2013

"Halet Çambel: Arkeoloji, Bilim ve Çağdaşlaşma", Ekrem Işın (yay.) *Cumhuriyet. Yeni İnsan, Yeni Hayat 17-30*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Özdoğan, M. ve N. Başgelen 2011

"İş'i Görev, Arkeoloji'yi Bilgi, Bilim'i Değer Olarak Gören Bir İnsan: Prof. Dr. Halet Çambel", *Arkeoloji ve Sanat 136*: 5-36.

Özdoğan, M. ve N. Başgelen 2012

"Kuşakları Etkileyen Bir Öncü, Yaşadığı Döneme Damgasını Vuran Bir Bilim İnsanı: Halet Çambel Yaşamı, Bilimsel Çalışmaları, Projeleri ve Etkileri", M. M. Güneş (yay.) *Halet Çambel ile Buluşma*: 13-57. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul.